

nůž, kterým vnikl do srdce, ruce, které se zvedly pro jeho ortel, on sám. Proto v okamžiku, kdy se setkal tváří v tvář se Zemánkem, svým „katem“, je to už jiný Zemánek než ten, v němž po patnáct let pro něj bylo vtěleno jeho zlo.

Kunderův román je složen z monologů čtyř postav: Ludvíka, Jaroslava, Heleny a dr. Kostky, přičemž se důsledně střídá vždy part Ludvíkův s partem jiné ze zbylých tří postav. A všechny tyto monology jsou zpovědmi prohraných životů, životů žitých v klamu. Každá postava si svůj svět iluzí vybudovala sice z jiných osobních příčin, ale podmíněných stejným tlakem společenským. Je pozoruhodné, že autor nepřidělil part ani Lucii, ani Zemánkovi, postavám tak důležitým v životě hlavního hrdiny a s tak poutavými osudy vnějšími i vnitřními. Ti dva musí stát pouze na břehu autorova epického zájmu, protože jejich život ho ničím nepoutá: žijí život neiluzivní, nezabydlili se v klamu. Ať jakkoli deformování dobou, zůstávají střízlivě věcní a nereagují na vnější tlak klamáním sebe sama. Naopak dr. Kostka, který má pro Ludvíkův zert poměrně málo podstatný význam, možnost zpovědi dostal. Jeho náboženská víra ho sice činí napohled vnitřně celistvým, takže představa sebeklamu nám k němu nepřiléhá. Avšak i jeho zpověď končí voláním zoufalství: „Ó, jak sám sebe klamu!... používám domnělých božích výzev jen jako záminek, abych se mohl vyvléci ze svých lidských povinností. ... Ó Bože, je to opravdu tak? Jsem opravdu tak uboze směšný? Řekni, že to tak není! Ujistí mne! Ozvi se, Bože, ozvi se hlasitěji! Vůbec tě neslyším mezi tou změtí nejasných hlasů!“ I postava, která v příběhu plní pouze jakousi informátorskou roli o životě Luciině, musí tedy být z rodu lidí žijících v bludu.

K ústřednímu příběhu zpusošení se organicky pojí především příběh Jaroslava a Helenin. Ony dva přidávají další rozměry Ludvíkově tragickému pádu, reliéfují ho, dokreslují a zrcadlí. Jaroslav je vlastně Ludvíkovým protinožcem: když u něho svítí slunce radosti, u kamaráda je noc zoufalství, když je Jaroslav šťasten, Ludvík trpí. Ale oba žijí v klamavém světle svých iluzí, a jako Ludvík netušil, kdo byla Lucie, kterou nejvíce miloval, tak Jaroslav žil léta vedle své Vlasty jako vedle neznámé ženy. Jaroslavovi na rozdíl od přítele bylo umožněno společenské uplatnění. Přizpůsobil se, ztotožnil se a žil spokojeně, byl úspěšný. Jeho živlem se stala lidová muzika, která ho svou útěšnou a krásnou lží zavedla do zhouby. Jeho činnost byla pseudoaktivitou, nebyla činností vnitřně produktivní. Využíval tradice lidové hudby pro dobu, která ji vydávala za pravý výraz své lidovosti, a tradice jako ustrnulý tvar ho zbavila potřeby živého proudění myšlenek o skutečném světě, době a lidech: Jaroslav rovněž zkameněl ve své iluzi. Vpád nové doby s novými potřebami a s novými požadavky je pro něj proto nepochopitelný, krutý, nesmyslný a snadno ho vnitřně rozvrátí. Ludvík i Jaroslav se tak sejdou společně nad svými zhroucenými životy.

Helena je v životě Ludvíkově jen epizodou, je věcí, jíž chtěl zabít svou zášť.